

УДК 342.9

В.С. ЦИМБАЛЮК, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

ПИТАННЯ КОДИФІКАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Анотація. У статті розглядаються методологічні положення щодо питань кодифікації інформаційного законодавства України.

Відгуком науки інформаційного права на потреби практики є дослідження питань публічно-правової систематизації суспільних відносин в інформаційній сфері. Такі дослідження здійснюється в Україні з другої половини ХХ століття. Першою науковою базою досліджень кодифікації інформаційного законодавства був переважно Інститут держави і права ім. В. Корецького Національної академії наук України. Результатом цих досліджень було прийняття Верховною Радою України у 1992 році Закону України “Про інформацію”. Як зазначено у преамбулі цього Закону, він, серед іншого, *заклав правові основи інформаційної діяльності*. Таке формулювання загальної мети Закону дозволяє говорити про його особливий статус у системі права країни – тобто, як про системоутворювальний у галузі законодавства. З посиланням на норми цього закону було прийнято пізніше ряд спеціальних законів України у інформаційній сфері.

В той же час в Україні була сформульована ідея створення й інформаційного кодексу. Вона була висунена доктором юридичних наук Р. Калюжним, зокрема у його докторській дисертації (1992 рік). Але ця ідея не була широко прийнята юридичною науковою громадськістю. Законодавство України продовжувало формуватися фрагментарно за сферами інформаційної діяльності. Як вбачається, основна причина цього полягає в організаційно-правовій неузгодженості органів центральної виконавчої влади: в різних міністерствах і відомствах існували свої (нескоординовані Урядом) плани законопроектної діяльності.

Як приклад, неузгодженості на урядовому рівні законопроектної діяльності міністерств та відомств можна навести те, що розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.07.2008 р. № 990-р схвалена Концепція проекту Закону України “Про доступ до інформації”, де планується створити нову редакцію Закону України “Про інформацію”. Тобто норм, що регулюють доступ до інформації у Законі України “Про інформацію”, вже не вистачає, час робити закон у законі. А те, що визначено Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” від 09.01.2007 р. № 537-V, мабуть, не вписується у плани відомчої законопроектної роботи окремих органів центральної виконавчої влади. Час, гроші інтелектуальний ресурс витрачаються на те, що суперечить Основним засадам розвитку інформаційного суспільства в Україні. Вихід може бути тільки один – законопроектну роботу щодо кодифікації норм правовідносин в інформаційній сфері слід підняти до рівня вищого органу державної виконавчої влади – Кабінету Міністрів України.

Але головне навіть не в цьому. Замість того, щоб поглянути на інформацію з позиції реалій стану і перспектив електронно-інформаційного середовища та розвитку інформаційного суспільства, косметичні законопроектні розробки та зусилля з підтримки погано працюючої юридичної системи в інформаційній сфері продовжуються, а її недоліки – накопичуються.

Про наслідки такої державної політики свідчить те, що наприкінці 1990-х років за

результатами досліджень у Науково-дослідному центрі правової інформатики Академії правових наук України (далі – НДЦПІ АПрН України) із застосуванням комп’ютерної інформаційно-аналітичної системи “Законодавство” було визначено, що інформаційне законодавство становить значний масив нормативно-правових актів (понад 260 законів, 295 постанов Верховної Ради, 380 указів і 90 розпоряджень Президента, 1160 постанов і 210 розпоряджень Кабінету Міністрів, 1500 актів міністерств і відомств).

Неналежна координація законопроектної роботи в Уряді призвела до того, що масив прийнятих галузевих законів в інформаційній сфері почав вимагати узгодженості для застосування на практиці. Серед іншого у другій половині 90-х років ХХ століття виник ряд проблем: у визначеннях понятійного апарату; гармонізації норм вітчизняного інформаційного законодавства з відповідними нормами європейських стандартів тощо. Більш того, під тиском нових здобутків науково-технічного прогресу у сфері інформатики створення нових нормативно-правових актів постійно вимагало визначення базового, комплексного законодавчого акта для всієї інформаційної сфери. Це зумовлювало і необхідність систематизації інформаційного законодавства на рівні кодифікації.

Така спроба була зроблена конституціоналістами на рівні введення норм суспільних інформаційних відносин у структуру Основного Закону країни – Конституції України – у 1996 році.

Наступна спроба кодифікації інформаційного законодавства України на урядовому рівні була зроблена Державним комітетом інформаційної політики у 1997 році шляхом створення проекту Інформаційного кодексу. Але ця спроба була невдалою через ряд причин. Головною з них було те, що під ідеєю кодифікації було зроблено інкорпорацію існуючого на той час інформаційного законодавства. Ця спроба зазнала конструктивної критики серед громадськості, у тому числі наукової, зокрема й ідея зведення публічного інформаційного права виключно (чи з домінуванням) до медіаправа – права засобів масової інформації з включенням до нього видавничої, бібліотечної справи тощо.

Приблизно у той же час, паралельно, в Державному комітеті зв’язку та інформатизації була висунута ідея створення *проекту Кодексу України інформаційного права*. Недоліком цієї ідеї було те, що все інформаційне право зводилося виключно до сфери інформатизації, зв’язку та розуміння його тільки у так званому позитивному змісті (публічного права), приватноправова природа інформаційного права ігнорувалася.

У наукових колах і серед громадськості з 1998 року активно обговорювалася ідея створення концепції *проекту Кодексу України про інформацію*. Ця концепція зародилася серед науковців Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю за підтримки науковців Національної академії внутрішніх справ України. По суті ідея створення такого кодексу обґрунтовувалася у контексті кримінологічних досліджень як засіб превентивних, попереджувальних, профілактичних заходів протидії правопорушенням в інформаційній сфері, які переважно були латентними, але вже почали розглядатися як загроза національній безпеці України.

Наступна спроба кодифікації норм суспільних інформаційних відносин була зроблена цивілістами шляхом визначення їх у Цивільному кодексі України (2003 рік). Але у силу обмеження провідного методу цивільного права – диспозитивності, юридичної рівності і незалежності сторін стимулюючи роль законодавства у прискоренні розвитку інформаційного суспільства вирішити у повному обсязі не вдалося. Про це свідчить і те, що в системі вітчизняного спеціального інформаційного законодавства не виникло ніяких змін: менше законів не стало, а навпаки – їх кількість продовжувала збільшуватися. Це зумовлено адміністративно-правовою природою державної інформаційної політики. До речі слід зазначити фінансово-правову складову

організації кодифікації. Так, проект Цивільного кодексу розроблявся вченими вищої кваліфікації (на що з бюджету було виділено 8 млн. грн.) протягом багатьох років та на базі вже існуючих положень Цивільного кодексу УРСР, тобто було на що “спиратися”. З кодексом щодо інформаційної сфери справи інші – аналогів його створення немає.

Мета публікації – визначення методологічних положень щодо питань кодифікації інформаційного законодавства України на основі новітніх наукових досліджень.

Систематизація законодавства на рівні кодифікації передбачає не лише зовнішню обробку сукупності існуючого нормативного матеріалу. У процесі кодифікації на науковому рівні переглядають і виключають застарілі норми, вносять виправлення і усувають протиріччя, заповнюють прогалини у правовому регулюванні, створюють нові правові формули і конструкції, які враховують перспективи розвитку відносин в інформаційній сфері. Тобто кодифікація передбачає і можливість оцінити необхідність напрямів державно-правового регулювання, що надає законодавству нової якості та сприяє підвищенню його ефективності.

Проведені дослідження нормативно-правових актів щодо інформаційної сфери виявили ряд недоліків, які потребують усунення. Це зазначається багатьма вітчизняними дослідниками. У середовищі фахівців з інформаційного права уже давно сформувався думка, що сукупність правових норм у сфері суспільних інформаційних відносин, визначених у законах і підзаконних актах, дозріла за кількістю до критичної маси, яка дозволяє здійснити перехід законодавства до нової якості. Це зумовлює можливість виділення їх не тільки в окрему умовно самостійну наукову дисципліну, але й в умовно автономну комплексну галузь публічного права – інформаційне право, відповідну легальну її систематизацію на рівні кодифікації.

У червні 2000 р. керівник НДЦП АПрН України М. Швець, звернувся до Урядової комісії з питань інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів виконавчої влади (далі – Урядова комісія), утвореної постановою Кабінету Міністрів України від 07.05.2000 р. № 777, з пропозиціями щодо внесення до проекту Завдань Національної програми інформатизації на 2001 рік пункту про розробку “Кодексу України про інформацію” та розгляду на її засіданні “Концепції реформування законодавства України у сфері суспільних інформаційних відносин” (далі – Концепція)*. На черговому засіданні, у жовтні 2000 р., Урядова комісія розглянула вказане питання та прийняла Концепцію за основу (Протокол № 7 від 06.10.2000 р.).

Значимість втілення у життя Концепції полягає у створенні умов комплексного вирішення проблем державної політики в інформаційній сфері щодо нормативно-правової бази інформаційного суспільства, поступ до якого передбачений Програмою інтеграції України до Європейського Союзу (розділ 13 “Інформаційне суспільство”). Але зазначена концепція базується на методології існування інформаційного права як міжгалузевого комплексного інституту, що було притаманно йому у 90-х роках минулого століття.

Сьогодні в Україні вже створені певні наукові засади методології розвитку інформаційного права як комплексної галузі права. Це знайшло відображення і на законодавчому рівні. Так, Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” від 09.01.2007 р. № 537-V (частина 2, Розділ III. “Національна політика розвитку інформаційного суспільства в

* Відповідно до Закону України “Про авторське право та суміжні права” від 23.12.1993 р. №3792-XII робота засвідчена Свідомством про реєстрацію авторського права на твір № 25784 від 24.09.2008 р. (заявка від 06.06.2008 р. № 25472). Автори Швець М, Калюжний Р., Брижко В., Гавловський В., Цимбалюк В.

Україні”) передбачено, що з метою підвищення ефективності розвитку інформаційного суспільства необхідно створити цілісну систему законодавства, гармонізовану з нормами міжнародного права з питань розвитку інформаційного суспільства, зокрема здійснити кодифікацію інформаційного законодавства.

Серед іншого, законодавчо визначено, що при створенні інформаційного законодавства слід керуватися загальними принципами Конституції України, а також базуватися на принципах свободи створення, отримання, використання та розповсюдження інформації; об’єктивності, достовірності, повноти і точності інформації; гармонізації інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній діяльності; обов’язковості публікації інформації, яка має важливе суспільне значення; обмеження доступу до інформації виключно на підставі закону; мінімізації негативного інформаційного впливу та негативних наслідків функціонування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); недопущення незаконного розповсюдження, використання і порушення цілісності інформації; гармонізації інформаційного законодавства та всієї системи вітчизняного законодавства”.

Аналіз упорядкування інформаційних відносин в Україні і в міжнародній практиці дозволяє визначити ряд основних положень на рівні інформаційного законодавства, що виступає публічно-правовою основою інформаційного права:

- предмет правового регулювання – суспільні відносини у сфері технологій інформаційної діяльності;
- об’єкти відносин – відомості, дані, повідомлення, знання, сигнали, коди тощо у статусі інформації (форми їх об’єктивного подання та суб’єктивного сприйняття);
- метод правового регулювання – системне застосування методів цивільного, адміністративного права у комплексі з кримінальним правом (що визначає міжгалузеву сутність публічно-правового регулювання) з урахуванням методів приватноправового регулювання (на рівні угод, добрих звичаїв, традицій, норм суспільної моралі, ділової етики без участі держави, але за її гарантій).

Через предмет правового регулювання та міжгалузеві комплексні інститути права інформаційне право має зв’язок з іншими галузями права (зокрема, господарським, трудовим та ін.) і створює з ними складну, велику, агреговану гіперсистему права інформаційного суспільства.

Серед сфер регулювання інформаційних відносин, які складають правове поле інформаційної діяльності, можна виділити такі основні:

- створення системи юридичних процедур реалізації конституційних прав та обов’язків громадян України та прав українського суспільства стосовно гарантій, охорони, оборони, захисту їх прав щодо інформації як складових національної інформаційної безпеки;
- визначення і правове закріплення головних напрямів державної інформаційної політики, прав та обов’язків держави у громадянському суспільстві в його аспекті – інформаційного суспільства;
- міжнародне співробітництво в інформаційній сфері у глобальному інформаційному просторі тощо.

Виходячи із результатів проведених наукових досліджень, сформувався методологічне положення, що кодифікований акт повинен мати назву “Кодексом України про інформацію”. Останнє є більш коректним як у юридичному сенсі, так і в філологічному та юридико-когнітивному.

На сьогодні в Україні існує декілька наукових концепцій щодо кодифікації інформаційного законодавства:

- проект Інформаційного кодексу України, розробник – Державний комітет телебачення та радіомовлення України за участю представників міністерств та комітетів;

- проект модельного Інформаційного кодексу, запропонований О. Барановим, І. Жиляєвим, М. Родіоновим та іншими (по суті цей проект відтворює Концепцію реформування законодавства України у сфері суспільних інформаційних відносин в редакції 2000 року тільки на міждержавному рівні як модельного кодексу, але при цьому не враховано, що вітчизняна наука інформаційного права напрацювала нові теоретичні обґрунтування структуризації та кодифікації інформаційного законодавства);

- проект Кодексу України про інформацію, розробник НДЦПІ АПрН України (В. Цимбалюк, М. Швець, В. Брижко та інші).

Слід зазначити, що з кодифікацією норм, правил в інформаційній сфері в Україні історія повторилася подібно до створення Кодексу про адміністративні правопорушення: коли український вчений запропонував його проект владним структурам, його не сприйняли, вважаючи за неможливе кодифікувати адміністративну відповідальність. І тільки після того, коли його законопроект був прийнятий у Москві, на вченого в Україні можновладці ремствували, що він недостатньо переконав їх бути піонерами у цьому. На що вчений зауважив, що він вже розробив проект Кодексу для України, який багато у чому кращий за попередній проект для Російської Федерації. Так воно і було: Кодекс про адміністративні правопорушення в Україні структурно і змістовно більш досконалий, ніж його аналогі в Росії та інших країнах колишнього Союзу.

Воістину напрошується думка, що в Україні продовжує домінувати ментальність можновладців про відсутність розумних у своїй вітчизні, простіше копіювати досвід інших. При цьому забувають подивитися навколо себе і заглянути в історію питання: а чи не в Україні щось було запозичене і повертається до неї, але вже як щось чуже.

Наукова концепція проекту Кодексу України про інформацію. На погляд її авторів, вона має наступну структуру матриці: преамбулу, Загальну частину, Особливу частину, Спеціальну частину та прикінцеві положення. За основу проекту взятий перевірений часом склад норм, визначених у Законі України “Про інформацію” від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ. Основна ідея цього проекту: зменшення до мінімуму кількості чинних спеціальних законів і створення системного законодавчого середовища, а не фрагментарного, на рівні нових спеціальних законів.

Методологічною основою проекту Кодексу України про інформацію (далі – Кодекс) має стати юридична доктрина умовного визначення інформаційного права України як комплексної галузі права, яка екстраполюється на всю загальну систему законодавства України.

Технологічно розробка проекту Кодексу повинна здійснюватися методом агрегації: удосконалення окремих правових норм або створення нових міжгалузевих правових інститутів має не порушувати цілісність і призначення, а поліпшувати його дієвість в цілому та створювати нову системну якість.

Методологічно визначається, що проект Кодексу формується відповідно до теорії системи цілей. Вона передбачає правове регулювання відносин між суб’єктами стосовно інформації в різних формах її об’єктивного виразу (різноманітних творах, результатах інтелектуальної діяльності тощо) незалежно від сфери (або галузі) відносин, матеріальних носіїв інформації (паперових, електронних і т. п.) і технології фіксації (букви, знаки, образи, цифри, сигнали, структури). Напрями, підцілі, завдання Кодексу повинні формуватися відповідно до теорії системи підцілей (“дерева цілей”).

При аналізі структурованості і цілісності правового упорядкування інформаційних відносин варто враховувати інформаційну сутність традиційних правовідносин, те, що норми інформаційного законодавства немов пронизують усю правову систему України як по вертикалі (за видами нормативно-правових актів), так і по горизонталі (за галузями суспільних відносин). При цьому не повинно здійснюватися “вторгнення” в такі традиційні сфери законодавства, як цивільне, господарське, кримінальне тощо. Інформаційне законодавство щодо цих сфер повинно мати нормативно визначений гіперзв’язок у формі бланкетних, інформаційних (декларативних) норм. Стосовно декларативних норм: серед певного загалу науковців вважається, що вони переважують законодавчий акт. В той же час існує й інша думка: декларативні норми у законодавстві мають ознаки так званої в теорії права “дрімаючої прерогативи”. При певному рівні усвідомлення суб’єктами суспільних відносин такі норми можуть відіграти роль атракторів (збудників) нових правовідносин і у разі виникнення правових колізій вирішуватися на судовому, арбітражному рівні чи на рівні медіацій.

“Вертикальна” структура законодавства створюється виходячи з принципу ієрархії законів: норми вищого за ієрархією акта мають більшу юридичну чинність і є визначальними для відповідних норм нижчих, підзаконних нормативно-правових актів. Необхідність ієрархії актів зумовлюється тим, що на практиці реалізація правових норм законодавства нерідко вимагає прийняття оперативних правових актів Президентом чи Урядом України або відомчих, нижчих за ієрархією нормативних актів. Ця система доповнюється актами органів місцевої виконавчої влади в конкретних умовах їх діяльності з метою виконання норм вищих за ієрархією правового регулювання нормативно-правових актів.

“Горизонтальна” структура законодавства створюється виходячи з того, що вона містить у собі не тільки норми, які входять до блоку предметних спеціальних нормативно-правових актів, але й норми провідних галузей законодавства України.

Повноту правового регулювання можна очікувати тільки в тому випадку, коли безліч інформаційно-правових норм “перекриє”, так би мовити, матриця правовідносин, що підлягають публічно-правовому визначенню в інформаційній сфері. На зазначених методологічних положеннях пропонується базувати створення проекту Кодексу, при цьому також слід враховувати, що деякі аспекти інформаційного права поки що мають неоднозначний зміст і подібно до методики формування “таблиці хімічних елементів” Д. Менделєєва можуть бути формалізовані у майбутньому.

У порядку практичного втілення сучасної методології інформаційного права та правової інформатики можна зазначити, що структурно проект Кодексу має складатися з п’яти основних складових: преамбули, загальної, особливої, спеціальної частин та прикінцевих положень.

Преамбула. Акцентує увагу на сутності і змісті інформаційного суспільства, його розвитку в Україні, розвитку національного інформаційного простору на основі сучасних (традиційних та нових) технологій.

Книга I (Загальна частина). Включає загальні положення та положення, які притаманні основним сферам упорядкування інформаційної діяльності, де визначаються:

* мета інформаційного законодавства (законодавства про інформацію, інформаційну діяльність) – упорядкування, регулювання, охорона та захист інформаційних відносин, їх виникнення, здійснення, зміну та припинення в інформаційній діяльності;

* завдання інформаційного законодавства: забезпечення правовими засобами гарантій, охорони, оборони і захисту інформаційних прав людини, її свобод, прав

громадянина на інформацію, у тому числі охорону і захист суспільно корисної інформації та захист від аморальної, суспільно небезпечної інформації, а також дотримання балансу прав людини, суспільства і держави в умовах розвитку інформатизації, входження України в глобальне інформаційне суспільство;

- * сфера дії кодексу (його правове поле);

- * основні поняття (при цьому пропонується уникати визначення понять, які становлять об'єкти, суб'єктів та зміст інформаційних правовідносин, зокрема таких, як інформація, інформатика, інформатизація, мова інформаційних відносин і т. п.);

- * система правового регулювання інформаційних відносин;

- * основні принципи інформаційних відносин;

- * суб'єкти інформаційних відносин (їх основні права і обов'язки);

- * об'єкти інформаційних відносин (інформація, дані, нова (вторинна, похідна) інформація, інформаційний продукт, інформаційний ресурс, документ, електронний документ, електронний документообіг, інформаційна технологія, інформаційна послуга, інші прояви інформаційної діяльності тощо);

- * галузі, види, джерела інформації, інформаційних продуктів, інформаційних ресурсів;

- * інформаційна діяльність, її види та основи правового режиму інформації, інформаційних продуктів та інформаційних ресурсів, доступу до них;

- * права власності на інформацію (інформаційні продукти, інформаційні ресурси, надані інформаційні послуги) як різновид майна;

- * забезпечення інтелектуальної свободи;

- * інформаційні технології і електронні засоби телекомунікації;

- * основи правового регулювання стосовно національної інформаційної безпеки;

- * захист прав в інформаційних відносинах (адміністративним, цивільним, трудовим, кримінальним законодавством через відповідні органи влади, судовий захист; можливості звернення в спеціалізовані міжнародні органи із захисту прав людини).

У цій частині повинні бути відображені основні засади комплексних інформаційних відносин, які врегульовані на рівні спеціального законодавства (з указівкою їх системоутворювальних законодавчих актів), тощо.

Книга II (Особлива частина). Вона має включати:

- * визначення основних прав та обов'язків людини, громадянина, охорону прав приватної особи в інформаційних відносинах;

- * права суспільства на отримання інформації та обмеження на поширення інформації, що суперечить суспільній моралі, громадському порядку тощо;

- * права, обов'язки, гарантії держави для забезпечення прав суб'єктів інформаційних відносин і принципи стратегії державної політики в інформаційній сфері;

- * міжнародне співробітництво (транскордонне переміщення інформації, даних, підтримка інформаційних потреб громадян, які знаходяться за кордоном, тощо).

Тобто відповідно до структурних складових Конституції України ієрархію суб'єктних (особливих) ознак становлять: права, свободи, природні потреби, інтереси людини, громадянина у сфері інформації, інформаційної діяльності; за ними права суспільства, громадських організацій, громадського порядку; за ними права та обов'язки держави в інформаційній сфері.

Книга III (Спеціальна частина). Вона має включати підсистеми (спеціальні інститути) інформаційних відносин, які мають специфічні ознаки і вже визнані як спеціальні сфери інформаційної діяльності на рівні спеціального законодавства. У

названій частині також визначаються принципи положення, які є складовими державної інформаційної політики і мають істотні між собою відмінності з погляду цільового призначення і застосування інформаційних ресурсів. Структуризація цієї частини пропонується методом гіперсистем. При цьому ієрархія ключових чинників систематизації повинна здійснюватися за об’єктними ознаками.

За об’єктними ознаками пропонується така систематизація інформаційної діяльності:

* медіаправо – правовідносини у сфері засобів масової інформації (видавнича справа, друковані засоби масової інформації, телебачення, радіомовлення, кінематографія, Інтернет тощо);

* правовідносини у сфері науки, науково-технічної діяльності та освіти;

* правовідносини у сфері інформатизації та національної програми інформатизації;

* інші сфери інформаційної діяльності.

У разі виникнення потреб у визначенні нових сфер правових відносин вони також можуть бути віддзеркалені у частині кодексу щодо іншої сфери інформаційної діяльності. Серед таких можуть бути у перспективі виділені відносини, що стосуються захисту персональних даних, електронної комерції, електронного урядування та ін.

Прикінцеві положення. Мають включати положення, які визначають строк введення Кодексу в дію, законодавчі акти, які втрачають чинність у зв’язку з прийняттям і набуттям чинності цим кодексом, та інше.

Структурно кодекс може бути створений на базі методу побудови предметно-систематичного каталогу (гіперсистеми) відповідно до ієрархії: галузь, підгалузь, інститут права, предметний напрям, предметні ознаки, компоненти, що визначаються виходячи з родових властивостей інститутів правовідносин; поділ у частинах з розділів, підрозділів, глав, статей (нумерація – наскрізна). При відповідному обсязі статей і необхідності може бути здійснена структуризація у такій формі, як книга кодексу, яка буде акумулювати відповідні інформаційні відносини та мати, за необхідності, свою структурну ієрархію.

Структура статті повинна складатися з чіткого визначення диспозиції (прав та обов’язків учасників правовідносин). Окремі статті можуть бути бланкетними – містити прив’язки (посилання) до норм іншого законодавства України, щодо до якого створюється нова підсистема, інститут права.

В окремій статті має визначатися гіперзв’язок стосовно правопорушень у суспільній інформаційній сфері – посилання на деліктні складові провідних галузей публічного права: до Цивільного кодексу, Кодексу законів про працю, Кодексу про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу. Ці кодекси доповнюються відповідними нормами щодо відповідальності за правопорушення суспільних інформаційних відносин, можливо, із посиланням на норми Кодексу, особливо стосовно визначення змісту понять, категорій, термінів, їх дефініцій. При цьому може бути застосована техніка правотворення за спеціальними законодавчими актами про внесення змін і доповнень до чинних кодексів.

Незважаючи на простоту, на перший погляд, підходу до систематизації інформаційного законодавства, вважається, що проблема практичної розробки проекту Кодексу є завданням надзвичайно складним і трудовитратним. Особливо обережно слід ставитися до того, щоб не втрутитися у сферу інших галузей права і безпідставно дублювати їх положення. Також увагу необхідно звернути на те, що одним із важливих результатів кодифікації інформаційного законодавства повинно бути зменшення кількості спеціальних законів, зміст яких повинен узгоджено трансформуватися в кодекс.

У 2008 р. у НДЦПІ АПрН України була сформована ініціативна група науковців, члени якої погодилися із загальною (попередньою) структурою проекту Кодексу та взяли на себе створення окремих його частин.

Загальну структуру проекту Кодексу України про інформацію пропонується визначити наступним чином:

Преамбула

Книга I. Загальна частина

Розділ 1. Основні положення

Розділ 2. Суб'єкти інформаційних відносин

Розділ 3. Об'єкти інформаційних відносин

Підрозділ 3.1. Галузі, джерела інформації, інформаційних продуктів, інформаційних ресурсів

Підрозділ 3.2. Інформаційна діяльність та її види

Підрозділ 3.3. Інформаційні послуги

Підрозділ 3.4. Інформаційні ресурси

Підрозділ 3.5. Інформаційні системи, інформаційні технології і засоби їх забезпечення

Розділ 4. Підтримка інформаційної безпеки

Розділ 5. Охорона прав в інформаційних відносинах

Розділ 6. Захист прав в інформаційних відносинах

Розділ 7. Дія та застосування норм міжнародного права

Книга II. Особлива частина

Розділ 8. Права та обов'язки людини, громадянина щодо інформації

Підрозділ 8.1. Інформаційне забезпечення інтелектуальної свободи

Розділ 9. Права суспільства у сфері інформації

Розділ 10. Права та обов'язки держави в інформаційній сфері

Розділ 11. Міжнародне співробітництво у глобальному інформаційному просторі

Книга III. Спеціальна частина

Розділ 12. Засоби масової інформації

Підрозділ 12.1. Преса

Підрозділ 12.2. Радіо, телебачення

Підрозділ 12.3. Інтернет

Підрозділ 12.4. Бібліотечна справа

Підрозділ 12.5. Кінематографія

Підрозділ 12.6. Музейна справа

Підрозділ 12.7. Реклама

Підрозділ 12.8. Видавнича справа

Розділ 13. Наука та освіта (науково-технічна інформація)

Глава 1. Дистанційне навчання

Розділ 14. Інформатика, інформатизація. Національна програма інформатизації

Глава 1. Телемедицина

Глава 2. Електронна торгівля (комерція)

Глава 3. Електронне урядування

Глава 4. Інформаційна культура

Розділ 15. Телекомунікації, зв'язок

Підрозділ 15.1. Електронні документи, електронний цифровий підпис та електронний документообіг

Підрозділ 15.2. Державні стандарти в інформаційній сфері

Розділ 16. Архівна справа

Розділ 17. Державна статистика

Розділ 18. Інші види інформаційної діяльності

Підрозділ 18.1. Захист інформації

Підрозділ 18.2. Захист персональних даних.

Прикінцеві та перехідні положення

Методологія створення проекту Кодексу України про інформацію може бути подана і більш детально. Основне завдання щодо структури проекту Кодексу полягає у створенні, так би мовити, її “скелету”, який поступово має наповнюватися, змінюватися, за необхідності, та удосконалюватися. При цьому законопроект має враховувати те, що у подальшому обов’язково з’явиться необхідність у розширенні статей до глав або введення нових розділів, підрозділів, глав, статей тощо.

Крім усього вищезазначеного, є ще завдання, яке полягає у необхідності порівняння положень Кодексу із відповідними положеннями європейських стандартів. Для цього може бути корисною інформаційно-пошукова система (у тому числі для здійснення порівняльного аналізу нормативно-правових документів) “Матриця інформаційного законодавства”, яка свого часу розроблялася у НДЦПІ АПрН України.

Використана література

1. Вступ до інформаційної культури та інформаційного права / [В.С. Цимбалюк, В.Д. Гавловський, Р.А. Калюжний, В.М. Попович, М.Я. Швець, О.І. Яременко]; за заг. ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калюжного. – Ужгород: ІВА, 2003. – 240 с.
2. Основи інформаційного права України: навч. посібник / [В. Цимбалюк, В. Гавловський, М. Швець]; за ред. М. Швеця, Р. Калюжного та П. Мельника. – К.: “Знання”, 2004. – 274 с.
3. Інформаційне законодавство: збірник законодавчих актів: у 6 т.; за заг. ред. Ю.С. Шемшученка, І.С. Чижа. – Т. 5. – К.: ТОВ “Видавництво “Юридична думка”, 2005. – (Міжнародно-правові акти в інформаційній сфері).
4. е-майбутнє та інформаційне право / [В. Брижко, М. Швець, Ю. Базанов та ін.]; за ред. члена-кореспондента АПрН України М. Швеця. – [2-е вид., доп.]. – К.: ТОВ “Пан Тот”, 2006. – 234 с.
5. Брижко В.М. Методологічні та правові засади упорядкування інформаційних відносин: монографія / В.М. Брижко. – К.: ТОВ “ПанТот”, 2009 р. – 418 с.

~~~~~ * * * ~~~~~